

Waldemar Chrostowski

Świątynia jerozolimska :
rzeczywistość, symbolika, teologia :
XVIII Sympozjum Teologiczne
"Kościół a Żydzi i judaizm" :
Uniwersytet Mikołaja Kopernika,
Toruń, 27 XI 2008

Collectanea Theologica 79/2, 5-8

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WALDEMAR CHROSTOWSKI, WARSZAWA

**ŚWIĄTYNIA JERUZOLIMSKA – RZECZYWISTOŚĆ,
SYMBOLIKA, TEOLOGIA.
XVIII SYMPOZJUM TEOLOGICZNE
„KOŚCIÓŁ A ŻYDZI I JUDAIZM”
UNIwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń, 27 XI 2008**

Aczkolwiek w kontaktach i dialogu katolicko-żydowskim od pewnego czasu istnieje kryzys, chrześcijańska refleksja teologiczna nie może mu jednak ulegać. Jej podstawową przesłankę stanowi bowiem swoiście wewnętrzny wymiar naszych relacji z religią żydowską i jej wyznawcami. Tematów do zastanowienia i debaty jest bardzo wiele, zaś podejmowaniu ich towarzyszy mnożenie dodatkowych kwestii i zagadnień, które nie mogą, ani nie powinny, schodzić z pola widzenia chrześcijan i wyznawców judaizmu, jeżeli nasze obustronne kontakty mają być rzeczywiście wiarygodne i owocne. Jeden z tych tematów stanowi świątynia jerozolimska. Jeszcze do niedawna można było poprzestać na przedstawianiu go niemal wyłącznie w perspektywie historycznej, ale w ostatnich dekadach sytuacja dynamicznie się zmienia, na skutek czego temat świątyni to nie tylko sprawa historii, lecz również teraźniejszości i przyszłości. Coraz głośniejszy słychać żądania wielu przedstawicieli żydowskich, do niedawna traktowanych jako ekstremiści, co ostatnio też się zmienia, by na Wzgórzu Świątynnym w Jerozolimie, gdzie od kilkunastu stuleci wznosi się Kopuła Skały, znana też pod nazwą Meczetu Omara, oraz Meczet Al Aqsa, wybudować Trzecią Świątynię. Trzecią, ponieważ Pierwsza Świątynia, którą zbudował Salomon (ok. 950 r. przed Chr.), przetrwała do wygnania babilońskiego (587 r. przed Chr.); natomiast Druga Świątynia, odbudowana po powrocie z wygnania i przywrócona do służby Bożej w 515 r. przed Chr., legła w gruzach pod ciosami legionów rzymskich w 70 r. po Chr. Od tamtej pory wyznawcy judaizmu nie mieli już świątyni. Pozostawała im

nadzieja podtrzymywana i wyrażana w tradycyjnym życzeniu żydowskim: „Na przyszły rok w Jerozolimie”.

Postulat budowy Trzeciej Świątyni z wielu bardzo różnych powodów natrafia na silne sprzeciwy i jest mocno kontestowany. Sprzeciwy pochodzą z różnych stron – nie tylko od wyznawców islamu, którzy widzą w nim śmiertelne zagrożenie dla ich świętych budowli, z powodu których Jerozolima jest nazywana Al Quds, lecz i – paradoksalnie – żydowskiej. Współczesny judaizm jest zróżnicowany i nie wszyscy podzielają poglądy i entuzjazm tych, którzy są gotowi do podjęcia odbudowy świętego przybytku. Na pierwszy rzut oka bodaj kontrowersja ta najmniej dotyczy chrześcijan, ale już po krótkim zastanowieniu widać, że ma ona związek zarówno z chrześcijańską teologią judaizmu jak i z żydowską teologią chrześcijaństwa. Chodzi bowiem o naturę i kształt obydwu religii oraz niezwykle ważne aspekty ich wzajemnych relacji, wynikające z ewentualnego odtworzenia roli i znaczenia świątyni jerozolimskiej w tej postaci, jaką miała w okresie istnienia biblijnego Izraela.

Część ze stawianych w tym kontekście pytań została podjęta podczas XVIII Sympozjum Teologicznego z cyklu „Kościoł a Żydzi i judaizm”. Do 2005 r. doroczne sympozja były organizowane w ścisłej współpracy z Komitetem Episkopatu Polski do spraw Dialogu z Judaizmem, który wchodził w skład Rady Episkopatu do spraw Dialogu Religijnego. Zmiana na stanowisku przewodniczącego tego gremium spowodowała, że jego prace idą w innych kierunkach, nastąpił zatem w pewien sposób powrót do punktu wyjścia z 1989 r., kiedy to zorganizowałem, w ramach przygotowań do seminarium naukowego w Spertus College of Judaica w Chicago, pierwsze sympozjum zapoczątkowujące cały ten cykl. Od 1994 r. istnieje i działa Instytut, a następnie Zakład Dialogu Katolicko-Judaistycznego przy Wydziale Teologicznym do 1999 r. Akademii Teologii Katolickiej, a od 1999 r. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Tradycja sympozjów jest kontynuowana, czemu sprzyja skuteczna współpraca z Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Poprzednie sympozjum odbyło się w Warszawie, zatem przyszła kolej na Toruń. Jest to jedno z nielicznych przedsięwzięć, w którym czynimy wszystko, by refleksje: religijna i teologiczna nie ulegały presji polityki i ideologii ani koniunkturalnym tendencjom i naciskom, za którymi idzie nagradzanie wygodnych i wytykanie niewygodnych z punktu widzenia politycznej poprawności stanowisk i poglądów.

Otwarcia sympozjum, które odbyło się w oddanej niedawno do użytku Auli Wielkiej Wydziału Teologicznego UMK, dokonał ks. dr hab. Dariusz Kotecki, prof. UMK i prodziekan tegoż wydziału. Podkreślił wielkie znaczenie podjętego tematu, a zarazem jego ogromną nośność historyczną, religijną i ideologiczną. Przypomniął, że łatwo tu o uproszczenia, których główną przyczynę stanowi lekceważenie lub nieznamość perspektywy biblijnej. Z chrześcijańskiego punktu widzenia jest to, oczywiście, perspektywa oparta na nauczaniu wyrażonym w Nowym Testamencie.

Przewodniczenie pierwszej sesji objął ks. dr Tomasz Tułodziecki, adiunkt w Zakładzie Egzegezy i Teologii Starego Testamentu na WT UMK. W jej ramach zostały wygłoszone trzy referaty. Ks. dr hab. Dariusz Dziadosz, rektor Wyższego Seminarium Duchownego w Przemysłu i wykładowca na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II, omówił temat *Modlitwa konsekracyjna Salomona (1Krl 8,22-53) teologiczną wykładnią znaczenia i roli świątyni w Izraelu*. Jest to doskonały punkt wyjścia do wszelkich rozważań w tej dziedzinie, kieruje bowiem naszą uwagę ku „wydarzeniu założycielskiemu”, jakim było zbudowanie w X w. przed Chr. sanktuarium ku czci jedyne Boga w Jeruzolimie. Perspektywa nowotestamentowa znalazła odzwierciedlenie w dwóch wystąpieniach. Ks. dr hab. Zdzisław Zywiła, wykładowca na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, zajął się przybliżeniem i objaśnieniem ujęcia właściwego pierwszej Ewangelii kanonicznej. Tytuł jego referatu brzmiał: *„Oto wasz dom pozostawiony jest wam pusty” (Mt 23,38). Mateuszowa interpretacja losów jerozolimskiej świątyni Jahwe Izraela*. Natomiast ks. dr hab. Artur Malina, profesor na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, przedstawił temat *Teologia świątyni i ofiary w Liście do Hebrajczyków*. Nie trzeba uzasadniać, że wypowiedzi na temat świątyni jerozolimskiej i sprawowanego w niej kultu stanowią główny temat tego pisma.

Drugiej sesji sympozjum przewodniczył ks. dr hab. Dariusz Kotecki. W jej ramach wygłoszono trzy kolejne referaty. O. dr hab. Mieczysław C. Paczkowski OFM (UMK), patrolog i znawca antyku chrześcijańskiego, podjął temat *Rzeczywistość i symbolika świątyni jerozolimskiej w pismach wczesnochrześcijańskich (II-III wiek)*. To bardzo interesujące wystąpienie stanowiło doskonale podglebie dla referatu, który wygłosił ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski (UKSW/UMK): *Trzecia Świątynia – utopia czy czas na budowę?* Przypomnia-

wszy wcześniejsze próby (jeszcze w starożytności) przywrócenia przez Żydów kultu na Wzgórzu Świątynnym, przedstawił aktualną sytuację w tym względzie, podkreślając także jej zapalny charakter. Perspektywa historyczno-teologiczna odżyła w referacie *Mieszkanie Boga w niebie według Księgi Czuwających (1Henoch 14,8-23)*, który wygłosił ks. dr Dariusz Iwański (Wydział Teologiczny UMK). Referent naświetlił odwieczny problem „gdzie jest niebo?” tak, jak podejmuje go i rozwija apokryficzna Księga Henocha, pochodząca z okresu Drugiej Świątyni.

Symposium zgromadziło ok. półtorej setki uczestników, pracowników UMK, wśród których dominowali uczestnicy zorganizowanej pod przewodnictwem ks. prof. W. Chrostowskiego we wrześniu 2008 r. pielgrzymki do Ziemi Świętej, a także słuchaczy Podyplomowego Studium Teologii oraz studentów UMK i UKSW. Wystąpienia prelegentów zostały przyjęte z wielką uwagą, a po niektórych, np. dotyczącym planów zbudowania Trzeciej Świątyni, nastąpiły liczne pytania i dyskusja.

W niniejszym numerze „Collectanea Theologica” do materiałów sympozjum dodano tekst dr Anny Kuśmirek zatytułowany *Świątynia jerozolimska w targumach* oraz *Zarys bibliografii publikacji polskich na temat świątyni jerozolimskiej (1945-2005)* autorstwa dr. Mirosława Mikołajczyka, kierującego Pracownią Dokumentacji Bibliograficznej Dialogu w Zakładzie Dialogu Katolicko-Judaistycznego. Odnotowuje on ponad dwieście pozycji bibliograficznych, których zestawienie odzwierciedla stan i rozmiary dotychczasowej refleksji na ten temat w naszym kraju. Wartość i przydatność tego bezprecedensowego opracowania powiększa załączony do niego skorowidz rzeczowy oraz indeks nazwisk. Są to bardzo cenne uzupełnienia sympozjalnych wystąpień. Pozostaje wyrazić nadzieję, że toruńskie sympozjum wydatnie przyczyni się do dalszego zintensyfikowania rzetelnej refleksji i solidnych badań dawnej i współczesnej problematyki świątyni jerozolimskiej.

ks. Waldemar Chrostowski